

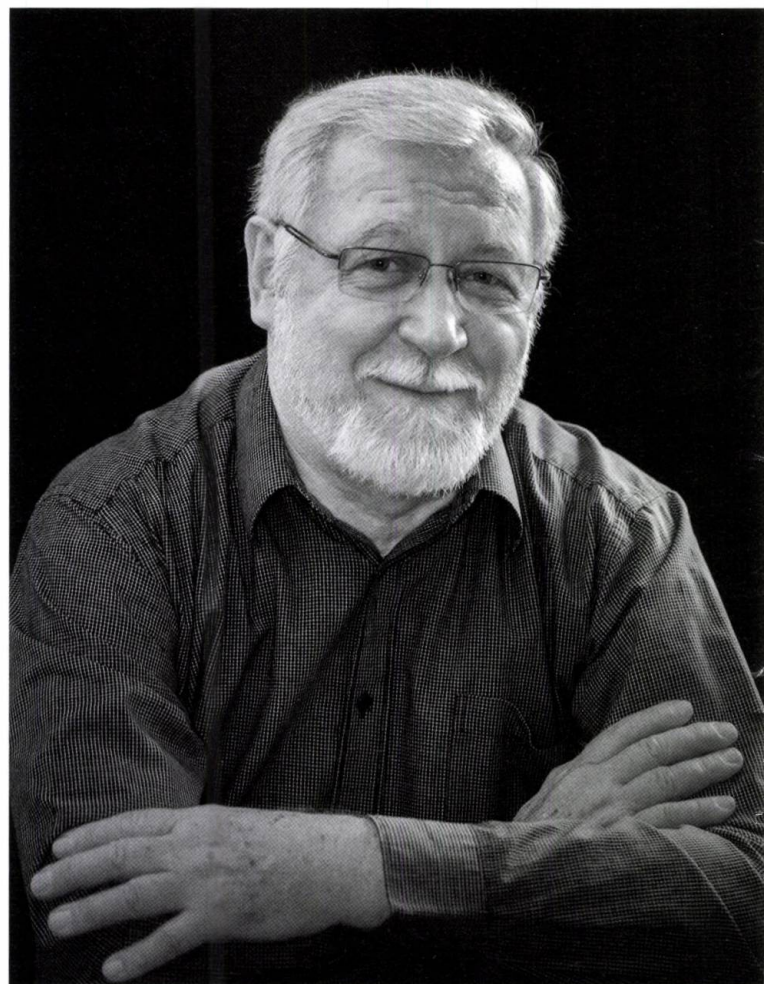
a Lassú tételEKBEN DERÜL KI, KI az IGAZI zenész

{ BALI JÁNOS

Stadler Vilmos 70

Stadler Vilmos furulya- és fuvolaművész bécsi és salzburgi, Hans Maria Kneihsnél és Nikolaus Harnoncourtnál folytatott tanulmányok után 1980-ban tért haza Magyarországra. Hamarosan az itthoni régizenei élet, furulyázás és furulyatanítás egyik vezető alakja lett; tevékenysége sokunk számára nyitott teret és sokunkat indított új utakra. Kurzusokat tartott és szervezett – az 1980-as szombathelyi kurzusnak például a Capella Savaria megalakulásában is fontos szerepe volt –, hangszerkészítőket és jó nevű külföldi művészeket hozott el, évtizedeken át tartott furulya speciálkollégiumot a Zeneakadémia tanárképzőjében fúvósok és egyéb hangszeresek számára, s a budapesti V. kerületi zeneiskolát a furulyatanítás és versenyzés országos központjává tette. S nem csupán a régi zene, hanem a modern furulyarepertoár propagálásával is jelentős hatást gyakorolt. 2018. január 5-én beszélgettem vele, így beszélt önmagáról:

– Azon ritka furulyások egyike vagyok, aki felnőtt fejjel kezdett furulyázni. A Marczibányi téri fiúiskola kisiskolásként még nem játszottam hangszeren, viszont én alakítottam egy előadáson Hóféhérvét, mert ugyan nagyon csúnya hangom volt, de én énekeltem legtisztábban az osztályban. Azután negyedikes koromtól átmentem a Lorántffy Zsuzsanna utcai zenei általános iskolába, ahol én voltam az első fúvós, de nem Béres-furulyán, hanem fuvolán kezdtem tanulni Janthó Bertalan tanár úrnál. A furulyával 18–19 éves koromban kerültem kapcsolatba: az ÉDOSZ szimfonikus zenekarának fuvolistája voltam, ahol Ujházy László, a rádió hangmérnöke klarinétozott. Egyszer odaszólt, hogy

„figyelj, nem akarsz blockflötézni? Czidra Lacinál szoktunk kamarázni, kéne valaki, aki tenoron játszik”. Akkor még nem volt Camerata Hungarica, csak ezek az alkalmi szárnypróbálgatások, melyekben Balogh Dénes és Virágh László is részt vett. Tehát az első furulyám – most is megvan – egy keletnémet tenor volt, amit az Ex Antiquisszal a világot járó Czidra László hozott haza.

Aki Magyarországon furulyázott az elmúlt évtizedekben, az mind valamilyen módon Czidra köpönyegéből bújt elő. Életem szerencsés alakulása folytán azután én tovább léptem, és tőle szakmailag elkanyarodtam, de mindig jó barátságban maradtunk. Az indíttatást tőle kaptam, de akinek igazán hálás vagyok, az a lantos és gitáros Kecskés András, akivel egy színházi produkcióban játszottam együtt. Ő mondta, hogy Bécsben van furulya szak, rajta keresztül kerültem ki Kneihshhez. Ez úgy '72 körül volt. És nagyon sokat köszönhetek feleségemnek, Marinak, illetőleg az ő svájci nagybátyjának, aki részben fedezte bécsi tanulmányaim költségét. Magyar ösztöndíj hiányában az ő eltartói nyilatkozata nélkül nem tudtam volna kimenni; Bécsben azután már lehetett kérni segílyt és ösztöndíjat. A mai fiatalok ezeket már egyáltalán nem tudják: hogy milyen tortúra volt útlevelet és vízumot szerezni, folyton kiutazási ablakokat stempliztetni. Pedig okulásul nagyon is érdemes azokat a nehéz éveket felidézni. Nős voltam már, volt két gyermekem. A határátlépés bürokratikus és költséges belügyi procedúráját néha úgy kerültük ki, hogy Pozsonyban találkoztunk, ahová szabadon mehetünk: a családom Magyarországról, én Ausztriából.

De nem csak miattuk jártam haza, hanem a koncertezni is. Még '70 körül a Franciaországban élő énekesnő, Antal Livia keresett egy kis, mozgékony, „világjáró” együttest. Kecskés Andrást találta meg, rajta keresztül kerültem be én is a csapatba. Musica Historica néven elképesztő sikereink voltak, szépen kerestünk, a bécsi tanulmányaimat is főleg ebből fedeztem. Magyarországon is viszonylag sokat játszottam, másokkal is. Ma már, érett fejjel azt tanácsolom minden fiatalabb kollegának, ha elmegy tanulni valahová, akkor minden erejét fektesse az ottani létbe – ha teheti, vigye a családját is –, hogy tényleg a saját szakmai fejlődésére összpontosíthasson. Az ingázás túlságosan megterhel és szellemileg megoszt; el kell tudni szakadni a régebbi művészi környezettől.

– Nagyon jó volt Bécsben. Volt egy kis régizenész magyar diáktársaság: a már karmesterséget tanuló, de még csellózó és gambázó Fischer Iván, a csembalista Szilvássy Gyöngyvér, és hát a lantos Kecskés András, akikkel '73 körül megalakítottuk a Collegium Musicum Budapest együttest. Csatlakozott hozzánk egy kiváló flamand tenor-kontratenor énekes, Zeger Vandersteene. Vele volt idehaza az

első nagy, „filharmóniás” koncertsorozatunk. A kontratenor hang itthon annak idején még teljesen ismeretlen volt. Tihanyi koncertünk próbájába az ablakából kikönyökölve belehallgatott az akkori apát, szemével keresve az énekesnőt. A kissé pocakos Zegert megpillantva lerohant és indulatosan közölte, hogy „nőimitátoroknak nincs helyük az apátságban”. Nagy nehezen sikerült csak megnyugtatni, s felvilágosítani az egyházi zene régi előadói gyakorlatáról. Szolnokon pedig lazán öltözött fiatal közönség fogadott. A szünetben tudtuk meg, hogy Csehszlovákiában egy art-rock zenekar működik Collegium Musicum néven; az ő rajongóik töltötték meg az első sorokat és elképedve hallgatták a reneszánsz és barokk zenét. Életem nagy kulturális missziós sikerének tartom, hogy a szünetben sem mentek haza, és végül lelkesen megtapsoltak minket.

Egy év múlva a szintén Bécsben tanuló csellista-gambás Kakuk Balázs is csatlakozott hozzánk, és ahogy Fischer Iván egyre inkább a vezénylés felé fordulva kivált az együttesből, Balázs maradt a gambajátékosunk. Ha ütőhangszerre volt szükség, Zempléni László játszott velünk. A furulya mellett lassan a barokk fuvolán is elkezdtem játszani. Az amerikai kontratenorral, Drew Minterrel dolgoztunk sokat; 1978-ban megnyertük az I. bruggei régizenei versenyt, pár évvel később lemezt vettünk fel vele a Hungarotonnál. A külföldiek mellett leggyakoribb énekes partnereink Csengery Adrienne, Faragó Laura és Zádori Mária voltak. Több évtizedes koncertezés után az együttes végül tavaly szűnt meg: Szilvássy Gyöngyvér halálát mindannyian súlyos cezúrának érezzük.

A bécsi tanulmányok utolsó éveiben, mint sok hallgató, én is átmentem minden héten három napra Salzburgba, ahol Nikolaus Harnoncourt tanított historikus előadói gyakorlatot. Akkoriban vezényelte Zürichben a három Monteverdi-operát, Ponnelle rendezésében, s abban a szerencsében részesülhettünk, hogy ezeket a műveket elemezte nekünk. Hatalmas szenzáció volt: az egész világ ment Zürichbe – mi is. Harnoncourt kurzusának hallgatása nélkül egy tizedrészt sem értettem volna meg operaelőadásainak zsenialitásából: hogy mi minden áll a zenei koncepció mögött, hogyan kapcsolódik a zene a szavakhoz. Kedvencemet, a Poppeát épp akkoriban másutt is megnéztem, s ebből egy életre megtanultam, hogy milyen sok múlik az előadáson, hangszerválasztáson, mekkora különbség van karmester és karmester, rendező és rendező között. Mintha más darab lenne.

A furulyás-barokkfuvolás szakma legnagyobb alakjait személyesen is ismertem. Jártam kurzusokra Frans Brüggenhez és Hans Martin Lindéhez, lenyűgözött a Kuijken fivérek játéka. És ide kívánczik egyik legkülönösebb, legintenzívebb zenei tapasztalatom. A Camerata Hungari-cával játszottam Hilversumban – mert ugyan az én játéksztílusom, hangképzési ideálom Bécsben és Salzburgban sok munka árán gyökeresen átalakult, de ha szükség volt rá, elő tudtam venni azt az állandó ritmusú vibrátóra épülő stílust is, amit több akkori német, osztrák és angol furulyáshoz hasonlóan Czidra is követett, s ahogy én magam is kezdtem. Ha Laci hívott – bár egyre ritkábban értem rá, mivel ekkor már két bécsi együttesben is közreműködtem –, mentem vele is játszani: például a Liszt Ferenc Kamarazenekar Brandenburgi-lemezén engem kért fel második szólamra a 4. concertóban. De, hogy visszakanyarodjak Brüggéhez: Hilversumban össetalálkoztam Anneke Boekéval, aki szólt, hogy Brüggén és a csembalista Gustav Leonhardt másnap este koncertet ad egy amszterdami templomban. A műsor egyik száma Bach h-moll szonátája volt, a mű, melynek hatalmas szikláját, mint minden fuvolista, magam is igyekeztem megmászni. Ám, ma se tudok a legnagyobb megindulás nélkül emlékezni arra a koncertre. A lassú tétel közben a templomban ülőknek eleredt a könnye. Körülnéztem, potyogtak a könnyek mindenfele. Soha ilyen megrendítő élményben nem volt részem, azóta sem. Ott értettem meg, hogy túl minden technikai és díszítési szakmai részletkérdésen, miről is beszél Quantz, amikor azt írja, hogy a lassú tételekben derül ki, ki az igazi zenész.

– A tanulóévek lejártak, és hazajöttem. Bementem valami állás reményében a minisztériumba Erkel Tiborhoz, a kitűnő zongorista Erkel unokából lett hivatalnokhoz, aki legnagyobb meglepetésemre azt kérdezte: „Minek jössz te haza, nem jó neked odakint?” Nagyon megharagudtam rá magamban, de nemsokára megértettem, hogy tényleg jót akart. Alkatomnál fogva nem vagyok az, aki ügyes politizálással jut előbbre vagy felszakítja az ajtót és veri az asztalt, de az azért váratlanul ért, hogy évekig nem jött össze semmilyen állás a számomra, és hogy amikor a Rádióban mikrofonengedélyért próbajátékon vettem részt, elutasítottak. Többé nem adtam be a rádiókatégorizálási kérelmemet, de egy év múlva levében tudatták, hogy kategóriám „új” tarifája ennyi és ennyi – azaz, közben

valahogy mégiscsak elfogadták az elsőre kiselejtezett felvételemet. Amikor próbáltam érdeklődni, hogy történt ez, s korábban mi lehetett az elutasítás oka, valaki azt mondta, hogy „ez egy kis ország, ennek egy furulyás elég”. Nem gondolom, hogy Czidra Laci bármit is tett volna ellenem, őt mindannyian segítőkész kollégának ismertük; valaki más próbálhatott önként „jó fiú” lenni: „ez egy kis ország”.

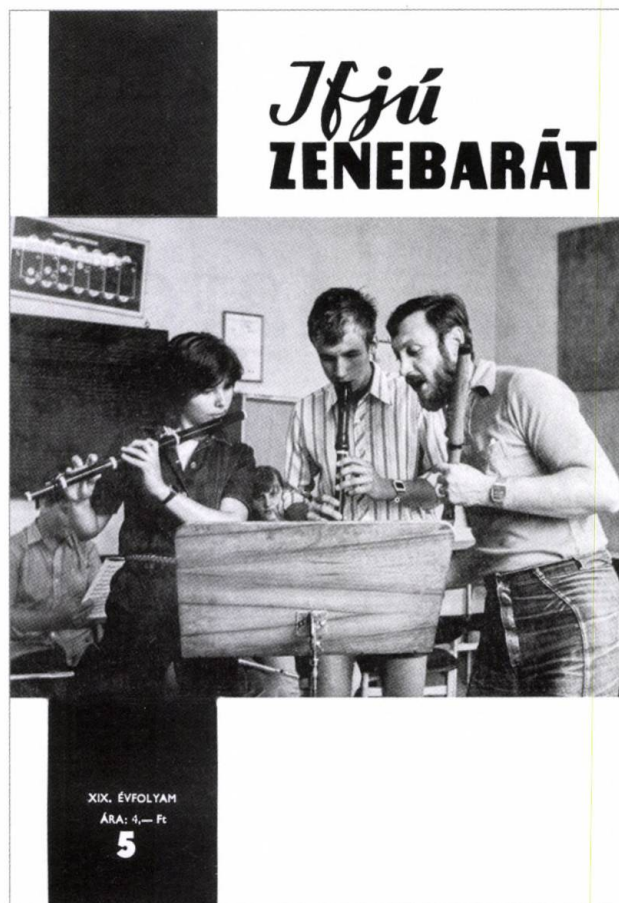
Elmentem hát az V. kerületi zeneiskolába tanítani, amit mindvégig örömmel csináltam, bár úgy éreztem, hogy azért érdemes lenne a megszerzett tudásomat magasabb szinten is továbbadni. Ám jobbnál jobb növendékek kerültek hozzám, és nagy öröm volt velük foglalkozni, úgy éreztem, kihoznak belőlem valamit. Sokan jöttek hozzám kívülről, mint például te, vagy Kecskeméti László, Prehoffer Gábor, akiket érdekelt a furulya. Így azután a szakmában elterjedt a nevem. Kellenek a fejlődésünkhöz a kihívások: ha az ember nagyon berendezkedik egy szinten, akkor elkényelmesedik.

Béres János átadta nekem a szaktanácsadói feladatkört, igaz, szemben az ő korábbi „szakfelügyelői” pozíciójával, ez jóval kevesebb tényleges hatáskörrel járt – ami a furulyatanítás szerteágazó, ugyanakkor a klarinét, fuvola, és más, a hagyományos struktúrába jobban beágyazott hangszer tanításánál frissebb szemléletet követelő feladatai szempontjából sajnos hátrányos. Vannak ugyanis olyan tanárok, akik, belecsöppenve a furulyatanításba, meglátnak benne valami vonzót és szépet, és nyitott érdeklődéssel tanítják-tanulják a szakmának ezt a részét. Mások – akár saját hangszerükön jó zenekari művészek – elviselendő, de nehéz tehernek látják, és súlyos felkészületlenségről és zenei igénytelenségről tanúskodva rémes eredményre jutnak a növendékeikkel: például a hangok rossz ujjazatai miatti hamis hangokat a hangszer hibájának tulajdonítják; vagy azt gondolják, hogy furulyázni lehet ritmus-talanul is: majd megtanul zenélni a gyerek, ha valami „rendes” hangszer kerül a kezébe. És velük szemben szaktanácsadóként semmilyen szakmai bírálatnak nincs foganatja, csak a tanácsok osztogatása marad, ami sokszor sajnos lepereg a tanár öntudatos büszkeségéről, s ennek bizony a gyerek látja kárát. Azért hál’isten az utóbbi évtizedek rendszeres továbbképzései sokat változtattak a furulya megbecsültségén és a tanítás általános színvonalán. Nagyon jó, hogy – elsőként Szegeden, Lőrincz László kezében – elindult az egyetemi furulyatanár-képzés is, amit további helyek követtek, és ezekben az intézményekben

és a Zeneakadémián is működnek-működtek oklevelet is adó szakirányú továbbképzések is. Ezek számos kolléga szemét rányitották a furulyatanítás szépségeire, sőt egyesek egyenesen „furulyarajongók” lettek.

Ami a hazai furulyapedagógiát illeti, nekem két ember munkássága tűnik valóban jelentősnek, a szakmát előrevivőnek. Az egyik a tiéd, János, nálad a repertoárt feltáró kottakiadványok bőségét tudományos publikációk teszik teljessé; a másik pedig Perényi Péteré, aki kezdetben feleségével, Guthy Évával együtt, az ő tragikus halála után pedig ezt a munkát még jó darabig egyedül folytatva egy mindenre kiterjedő, a gyakorlati tanítást ügyesen segítő, alaposan átgondolt kiadvány-rendszert publikált, amelyben hangszeres iskolák, antológiák, etüdgyűjtemények, munkafüzetek segítik a tanárok munkáját. Czidra László, mint a hazai furulyázás kiindulópontja, mindenképp fontos. Ám szakmai tudásának sajnos alig maradt írásos nyoma, néhány megjelent kottája csak kis részét közvetíti tanításának. Rettentő sok benne maradt, nem jegyezte le soha, hogy ne csak a vele közvetlen kapcsolatban lévők, hanem térben és időben távolabb élők is profitálhassanak belőle. És ez a bírálat sajnos nem csak órá, de magamra is igaz: le kéne írnom mindazt, ami a sok év tanítása és továbbképzései alatt felhalmozódott. Úgyhogy, ha összegezmem kell a dolgot, akkor úgy látom, nem tettem meg mindent, amivel a szakmának tartozom. De hát még élek, úgyhogy nincs minden veszve. Ígérni nem ígérek semmit – de ha meg is írom, az értékéről már ti, fiatalabbak kell, hogy ítéltessetek.

A hazai zenetanítás egészéről amúgy azt gondolom, hogy egyrészt a sportban elterjedt módszerek analógiájára érdemes lenne a zenére jelentkezők adottságait is alaposabban vizsgálni, és a tanulás útját a legmegfelelőbb hangszerek felé egyengetni. Talán sokkal több öröme telne így mindenkinek a zenetanulásban. Másrészt fontosnak tartanám, hogy a szolfézsórák a gyerekek számára élményt adók legyenek, és hogy az ott tanultak minél szervezesebben kapcsolódjanak össze a hangszeres tanulmányokkal. Monszporth Kriszta óráiról Nagykövácsiban csillogó szemmel jönnek ki a gyerekek – hogy a hivatalos tanmenetet követi-e, nem tudom, de az a benyomásom, hogy a növendékei jobbak az átlagnál. És a lényeg: imádják a szolfézt! Szinte minden a tanáron múlik. Végül pedig a modern zene kérdése: minden tanárnak át kéne dolgoznia magát a zeneirodalomnak azon az ötven-nyolcvan évén, amikor a ro-

mantikából megszületett a modernitás. És vinni magával a növendékeit is. A 21. században élünk: a tanár dolga, hogy kapcsolódási pontokat teremtsen korunk zenéjéhez, hogy ne csupán effektusokat halljanak benne a gyerekek. Ez ma az egyik legfontosabb pedagógiai feladat.

– És, hogy kerek véget érjen, elbeszélésemet két dologgal zárom. Jelenleg két zeneiskolában tanítok: a II. kerületi Kodály Zoltán iskolában, a Marczibányi téren, ott, ahol hatvanegynehány évvel ezelőtt Hófehérkeként léptem fel; illetve a nagykövácsi zeneiskolában, ahová Gáspár Kornélia igazgatónő hívott, aki nem csupán a Nemzeti Filharmonikus Zenekar fuvolistája, de kitűnő barokk fuvalás is, a Capella Savaria egykori alapító tagja. Az 1980-as szombathelyi kurzuson ő is a hallgatók közt volt, és a zárókoncerten egy nagyon szép Quantz C-dúr trióval leptek meg. Erről a találkozásról tanúskodik az *Ifjú zenebarát* 1980 novemberi számának címlapfotója is. }